
Янка Сіпакоў

...жыцьцё ёсьць жыцьцё.

І ад яго нікуды ня дзенешся...

Лета 2002 году

Апавяданьне

Пра тое здарэньне на Камсамольскім возеры ў Менску, сьведкам якога мне давалося быць, я звычайна расказваю вась гэтак.

Мінулае лета было вельмі сьпякотнае, вада ў возеры — чыстая і цёплая, а таму шмат хто праседжаў на беразе цэлымі днямі, купаючыся, загараючы, а то і проста цешачыся на сонцы.

Людзі адпачывалі тут аж да самай восені, не зважаючы на тое, што даўно мінуў Ілья, укінуўшы ў ваду гнільля, што ночы сталі даўжэйшымі, яны пакрысе ўжо выстуджвалі возера, але яшчэ не настолькі, каб у ім нельга было купацца нават і тым, хто прывык да зусім цёплай, нагрэтай штодзённым сьпякотным сонцам вады.

І вась калі надарыўся ўжо зусім восеньскі, але

яшчэ цёплы дзень, адзін увішны прыхільнік штодзённага купання, нягледзячы на тое, што было хмарна і збіралася на дождж, вырашыў паехаць на возера, каб закончыць свой купальны сезон і годна развітацца з летам.

Сабраў у прыгожы мяшок, з якім прахадзіў усё лета, посьцілку, ручнік, плаўкі, прадбачліва паклаў нават парасон, каб не намокнуць, калі паласьне раптам дождж, і паехаў на возера.

З якой асалодаю купаўся на гэты раз шустрачок! Ён радаваўся вадзе, і вада, здаецца, радавалася яму. Ён плаваў усімі спосабамі, якія ведаў і якіх ня ведаў, ныраў, рабіў гідромасаж, рукамі заганяючы пад сябе паветра і потым ціха, нерухома ляжаў на вадзе, цешачыся, як маленькія бурбалкі падымаюцца па валасінках угору і казычуць яму сьпіну.

Ён плаваў хвілінаў сорок, і насалода не пакідала яго ні на імгненьне. Праўда, недзе далёка-далёка, глыбока-глыбока азывалася ў ім нейкая незразумелая трывога, аднак ён не надаваў ёй асаблівага значэння — думаў, што гэта, мусіць, ад шчымлівасьці развітаньня з летам.

З тым жа пачуцьцём насалоды ён выйшаў і на бераг. Аднак, калі падышоў да таго месца, дзе распранаўся, зьнікавеў і разгублена ўтаропіўся ў траву. Спачатку падумаў, што памыліўся, што распранаўся ён недзе ў іншым месцы, падняў вочы вышэй, абвёў імі прылеглы бераг... Не, месца было тое, толькі на траве нічога не ляжала.

Не было на траве ні чаравікаў, ні штаноў, ні сарочкі, ні ручніка. Не было гадзінніка, шарпэтак, ключоў, расчоскі. Не было ніякіх дакументаў, парасону, грошай. Не было нават акулераў — яны ж ня кожнаму злодзею патрэбныя ды, калі і трэба, ня кожнаму падыдуць чужыя...

Абрабаваны, ня верачы сваім вачам, яшчэ раз азірнуўся — можа, усё ж не на тое месца выйшаў, — але свайго адзеньня, акуратна складзенага перад купаньнем у грудок, так нідзе і ня ўбачыў.

Ужо вечарэе. Людзей на беразе засталася няшмат, ды і тыя збіраюцца дадому.

І ён, разгублены і ўстрыжаны, адзінока стаіць на траве. У адных толькі мокрых плаўках...

Калі я, раскажаўшы гэтую гісторыю, зрабіўшы доўгую паўзу, прызнаваўся ўрэшце, што гэтым шустрачком быў менавіта я сам, у тых, хто слухаў, як кажуць, адвісалі сківіцы і круглелі вочы:

—Ты? У адных плаўках? На возеры?

Ага, я. Босы і голы. У адных плаўках. І ўжо вечарэе. І на возеры мала людзей. І я ня ведаю, што мне рабіць...

У думках прамільгнула яшчэ адна надзея: а можа, гэта нехта так недарэчна пажартаваў — схаваў ці перанёс маё адзеньне ў іншае месца?

З гэтай квалаю надзей я падышоў да жанчыны, якая за лета прымільгалася мне, — яна сядзела пад грыбком якраз насупраць таго месца, дзе я распранаўся, і магла бачыць, хто забіраў адзеньне. Але жанчына сустрэла мяне недружалюбна:

—А што, я павінна пільнаваць вашы штаны?

— Ды не, пільнаваць я вас не прасіў. Можа хоць бачылі, хто падыходзіў? У які бок пайшоў?

— Нічога я ня бачыла, — раздражнёна адказала жанчына і адварнула.

Тады я кінуўся да мужчынаў. Некалькі старых усё яшчэ сядзелі на беразе і чакалі сонца. Іхнюю кампанію я ўжо ведаў і нярэдка імкнуўся распранацца ў іх навідавоку. Ды і цяпер, ідучы купацца, я павітаўся, загаварыў да іх і толькі адно не папрасіў, пакуль буду плаваць, папільнаваць маё адзеньне.

Калі я спытаўся, ці ня бачылі яны што, сівагаловы стары, якога ўсе звалі Барысавічам, адказаў:

— А што мы маглі бачыць? Мы ж усе тут сляпяя і глухія, — ён азірнуўся, нібы баючыся чаго, а тады дадаў: — Нехта з таго берагу прыплыў і, сьпяшаючыся, пачаў апранацца ў вашае адзеньне. Я думаў, што гэта вы пакупаліся і дамоў збіраецеся. Толькі не разумеў, чаго вы так хапаецеся, сьпяшаецеся...

Куды той, што апрануўся, пайшоў, старыя таксама ня ведалі.

Я зразумеў, што бегаць па беразе і шукаць адзеньне марна. Але што рабіць? Як ехаць дадому? Ды і даехаўшы, нічога ня зробіш — мае ж ключы ўкрадзеныя. Праўда, ёсць запасныя ў сына. Але ж я голы і босы. А ехаць трэба праз горад. Людзі падумаюць, што вар'ят. У тралейбусе рагатаць будуць, пальцамі паказаць. І ўрэшце міліцыя затрымае...

Барысавіч і ростам, і целаскладам быў падобны да мяне, і я папрасіў яго пазычыць мне на нейкі час сарочку, штаны і кеды — маўляў, зьезджу да сына, возьму ключы, пераапрануся ў сваё, а яго адзеньне прывязу да возера.

Але Барысавіч наадрэз адмовіўся:

— Не, ня дам. Адкуль я ведаю, хто вы. А можа, вы апранецеся і потым зьнікнеце. Як вось гэты, — і паказаў галавою на тое месца, дзе ляжала маё адзеньне. — А мне дадому праз увесь горад аж у Серабранку ехаць...

А на двары пачынае цямнець. І я на беразе ў адных мокрых плаўках...

— Барысавіч, ну паглядзі на мяне ўважліва. Няўжо я падобны да тых, хто можа падмануць? Зрабіць зло таму, хто зробіць мне дабро? Ды я ж усё лета ляжаў непадалёку ад вас, лічы, побач з вамі...

Нас ужо абступілі ўсе, хто да гэтага часу застаўся на беразе. Але ў размову яны ня ўмешваліся — стаялі і слухалі.

— А можа і праўда рызыкнуць, паверыць чалавеку, — нібы зьвяртаючыся да тых, што стаялі побач, задумаўся Барысавіч і, крыху павагаўшыся, як адрэзаў: — Ладна, бяры, едзь, я пачакаю.

Хутка пераапрануўшыся ў адзеньне Барысавіча, якое якраз падыйшло мне па памеры, зьездзіў да сына, узяў ключы — праўда, давялося чакаць, пакуль нявестка вернецца з працы, — дома пераапрануўся, паклаў у пакет чужое апраньне, сунуў туды ж бутэльку “Зуброўкі”, што была ў мяне ў запасе, і вярнуўся на возера.

Ніхто з тых, хто застаўся вакол Барысавіча, не разыходзіліся — чакалі, чым закончыцца гэтая гісторыя.

Усе, апрача Барысавіча, былі ўжо апранутыя. Барысавіч стаяў, закруціўшыся ў посьцілку — было відаць, што яму холадна. Мне стала шкада старога.

— А тут яшчэ і я мокрымі плаўкамі штаны вам намачыў.

— Нічога, — нязмушана ўсьміхнуўся Барысавіч. — Пакуль даеду да Серабранкі — высахнуць.

“Зуброўку” браць адмаўляўся:

— Ня трэба. Навошта вы гэта...

— Як гэта навошта? — настойваў я. — Вам жа сагрэцца трэба.

Пасля гэтага здарэння я ня мог спакойна ўспамінаць пра возера. Разы са два, праўда, спрабаваў туды пад’ехаць — думаў, што зладзеі выкінуць хоць дакументы ці ключы, — аднак як толькі выходзіў з прысадаў, мяне пачынала круціць і муціць, пад горла падкочваўся камяк крыўды, і я пасьпешліва разварочваўся і бег назад на тралейбусны прыпынак.

А пасля таго, як аднаўляючы дакументы, давялося прайсці праз хаджэньні і ўніжэньні міліцыяй, дзесяткі разоў расказваючы сваю няхітрую гісторыю, калі нават участковы міліцыянер, добры хлопец Андрэй спагадліва ўшчуваў мяне: «Данілавіч, у якім ты сьвеце жывеш? Гэта ж трэба дадумацца — распрануўся ды пайшоў купацца!» і шчыра прызнаваўся: «Не, нічога мы ня знойдзем», пасля ўсяго гэтага, калі даводзілася ехаць каля возера, я адварочваў у другі бок галаву і ня мог павярнуць яе, пакуль не пераязджалі Сьвіслач...

Але жыцьцё ёсьць жыцьцё. І ад яго нікуды ня дзенешся. Прышло новае лета 2002 году. Ня менш гарачае і сьпякотнае, як леташняе. І мяне зноў пацягнула да вады.

Куды кінуцца? Вядома, зноў на тое самае Камсамольскае возера — да яго ж ад майго Бангалора ехаць усяго пяць-сем хвілінаў тралейбусам...

Знайшоў падраны, амаль бамжыны мяшок асфальтавага колеру — у такія звычайна зьбіраюць сьмецьце, — паклаў у яго самае неабходнае — плаўкі ды ручнік, апрануў сарочку з падраным каўняром, заношаныя штаны, старыя, аблупленыя чаравікі і паехаў да вады.

На тое месца, дзе ў мінулым годзе праляжаў усё лета, не пайшоў, адышоўся крыху ўбок і перад тым, як распранацца, агледзеўся. Ubачыў непадалёку маладжавую жанчыну з сівізною ў кароткай стрыжцы, з малым хлопчыкам, які круціўся каля яе, — недзе мы бачыліся, сустракаліся летась — падышоў да яе.

— Можна каля вас уладкавацца? — спытаў дазволу.

— Калі ласка, калі ласка, — пасьпешліва адказала жанчына і неяк вельмі ўважліва, нават спачувальна зірнула на мяне, ды так, што мне аж стала не па сабе: яна ведае — я той, каго летась тут абакралі!

Настрой ад купаньня пасля гэтага, вядома, быў замглены — мне здавалася, што ўсе ведаюць: я той, у каго летась тут укралі ўсё адзеньне!

На другі дзень я падсуседзіўся да дзвюх маладых паненак, якія ляжалі крыху асабняком — адна была таўставатая целам і саромелася гэтага, другая — вельмі худая і зноў жа бянтэжылася ад позіркаў. Калі я, ідучы купацца, папрасіў іх папільнаваць маё адзеньне, каб ніхто ня ўкраў, яны з недаверам паглядзелі на маю бамжыную торбу і нават, усміхнуўшыся, перамігнуліся між сабою — маўляў, а што ў яго, гэтага бамжа, красьці?!

Вылезшы з вады, я, каб выклікаць у паненак большы давер, раскажаў ім пра свае леташнія прыгоды, аднак гэта яшчэ мацней насыярожыла іх: падраная сарочка, зацёртыя штаны, старыя чаравікі, і ён баіцца, каб такое багацьце ня ўкралі ў яго — не, тут нешта ня тое.

Жанчыны, як высветлілася пазьней, былі прыезджыя — настаўніцы з Бешанковічаў, вучыліся ў Менску на курсах і ў вольны час наведваліся на возера.

Паляжаў я навідавоку ў іх усяго некалькі дзён — у паненак скончыўся тэрмін курсаў, і яны, ветліва разьвітаўшыся, паехалі ў свае Бешанковічы.

А я зноў пачаў азірацца, прыглядацца, да каго б прыстаць яшчэ?

...Ён трапіўся на вочы найперш. Мужчына, загарэлы як не да чарнаты, зьяўляўся на возеры недзе пасья адзінаццаці гадзінаў, ішоў, пераккульваючыся з нагі на нагу, да берагу, акуратна і доўга слаўся, клаў адзеньне і чаравікі сабе пад галаву, засьцілаў посьцілкаю, разгладжваў маршчыны, і толькі пасья гэтага клаўся сам. Спачатку на сьпіну, а потым ніцма. Зрэдку ўставаў, ішоў да вады, ныраў і зноў клаўся пад промні. Ён прыходзіў на самы санцапёк і вытрымліваў увесь час самага актыўнага сонца.

Да яго, калі ён уладкаваўся, я і падышоў.

— Ці можна ля вас прылегчы, — спытаўся я.

— Кладзіцеся, — нават не паварочваючы галавы, дазволіў ён.

Пакуль я слаўся, мужчына заснуў — яго грубавата-смачны храп, здаецца, чуваць быў ня толькі мне. Я схадзіў пакупаўся, доўга, з паўгадзіны, паплаваў, а калі вярнуўся, мужчына ўсё яшчэ спаў. Але спаў ён вельмі чуйна: як толькі я зьявіўся ля адзеньня, ён адразу ж адкрыў адно вока.

— А, гэта ты. А я думаў, што нехта твае штаны сьцібрыць хоча.

— Ідзіце ў ваду. Ахаладзіцеся.

— Мне і так холадна.

— Дык пячэ ж...

— Я прывык.

— Скажыце, а вы часам не ў Афрыцы нарадзіліся?

— Не, на Гомельшчыне. А чаму ты так пытаешся?

— Каб ведаць, дзе вы так прывыклі да сонца.

— Не гадай, не ўгадаеш. Да сонца я прывык не ў Афрыцы, не на Гомельшчыне, а на востраве Свабоды. На Кубе.

Ён змоўк. Нават здалося, што зноў заснуў. Але ён ня спаў і неўзабаве загаварыў.

— І ведаеш што? Давай без гэтых цырымоніяў: вы, прабачце, калі ласка... Мяне завуць Коля. А цябе?

— Ваня, — у тон яму адказаў я.

Мікалай зусім прачнуўся. І разгаварыўся.

— Памятаеш Карыбскі крызіс? Дык вось увесь той час я правёў на Кубе. Калі выпраўлялі туды, перад намі выступаў стары сівы генерал. Мы ж ня ведалі яшчэ, куды нас павязуць, а таму і не разумелі, чаму генерал расплакаўся. Ён, не саромеючыся, выціраў сьлёзы і ўсё прасіў нас: «Толькі вярніцеся, сынку, жывымі. Толькі вярніцеся жывымі!».

Ніхто нічога ня ведаў. Нас пасадзілі на карабель і адно ў моры распячаталі пакет і даведаліся пункт нашага прызначэння: Куба, Востраў Свабоды. Уяўляеш, колькі сутак прабоўтаўся я ў труме — нас жа везьлі патаемна. Ня ведаю, што там у дакументах было напісана, якім грузам нас абзывалі, але ўпэўнены, што толькі не людзьмі.

А амерыканцы, разумееш, тады праваронілі. Іхнія агенты паведамлялі, што з партоў Савецкага Саюза кудысьці выпраўляюцца караблі і назад не вяртаюцца. А яны не надалі гэтаму асаблівага значэння. А калі спахапіліся — было позна: мы разгарнулі на Кубе магутную групіроўку, ядзерную. Помніш карту? Куба ж — ля самага амерыканскага берага. Ракетам нікуды і ляцець ня трэба: уверх і ўніз. І ўсё. І няма Нью-Йорка, няма Вашынгтона, няма ЗША.

Уяўляеш, што было б, каб тады пачалася вайна? Коля б не ляжаў вось тут побач з табою. На тым месцы, дзе ляжаў Коля і яго сябры, толькі б адно мяса засталася. А можа б і мяса згарэла... Таму і плакаў, нас выпраўляючы на востраў Свабоды, сівы генерал.

А самалётаў у небе — аж чорна. Яны паднялі ў неба як ня ўсю сваю авіяцыю. І ўсе над Кубаю лятаюць. Равуць, пікіруюць. Уяўляеш, Ваня?

Чуў нядаўна, як Фідэль выступаў. Ён казаў, што ў гэтым крызісе вінаваты Хрушчоў — маўляў, я адгаворваў яго, бо не хацеў, каб на Кубу глядзелі як на савецкую базу, а ён не паслухаўся, прывёз на Востраў Свабоды ядзерную зброю. Але і цяпер Кастра сказаў, што ўдзячны Хрушчову — ён выратаваў кубінскую рэвалюцыю.

А гарачыня — няма чым дыхаць. Мы там у адных плаўках хадзілі. «Калаша» на голае цела — і пайшоў на пост.

Там я, Ваня, і да сонца прывык. Як вольная хвіліна — расьсьцелеш плашч-палатку і сьпіш. Куба яшчэ і цяпер, мусіць, мой храп памятае.

Разумееш, вось мы ўсе аж заходзімся ад жаху: ах, каракурт, ах, каракурт. Укус каракурта сьмяртэльны. А я, Ваня, бывала, прачынаюся там, а ў мяне ўсе грудзі ў каракуртах: наспаўзаліся, нягоднікі. Я акуратненька рукою зьмяту, зьмяту іх з грудзей і зноў сыплю...

З Мікалаем мне было спакойна — каля яго ніхто ня мог паквапіцца на маю бамжыную торбу: ён хоць і спаў, аднак калі я падыходзіў да нашай лежкі, у яго абавязкова адплюшчвалася адно вока.

Аднак мне не падабаўся Мікалаеў распарадак дня: ён прыходзіў пасьля адзінаццаці гадзінаў і скварыўся на самым санцапёку да пяці вечара.

Калі ў самы поўдзень на сонца набягала якая-небудзь хмарка, ён незадаволена моршчыўся, бурчаў і нават прыкрываўся посьцілкаю — яму, бачыце, было холадна.

Я ж з маім высокім рабочым ціскам — сто восемдзесят на дзевяноста! — наадварот стараўся схвацца ад гэтага сквару ў хаце, а таму купацца прыходзіў рана і потым вяртаўся яшчэ раз на возера ўвечары пасяля шасці гадзінаў.

Раніцою на возеры было вельмі хораша.

Якою чыстаю, незамутнёнаю была ў гэты час вада! Паставіш у яе нагу і бачыш, як ад яе на глыбіню сігаюць рыбка, якіх перад гэтым і відаць не было. Каля берагу плавае чародка сёлетніх качанятаў — усьлед за качкаю, ціхім, паслухмяным шнурачком. А цёплыя падэшвы, калі ідзеш да вады, прыемна халодзіць сыццодзёная ранішняя раса...

І на ўсім беразе ўсяго два ці тры чалавекі.

Талян падышоў да мяне сам.

— Здароў, Ваня, — як даўняму знаёмаму сказаў ён і падаў руку.

— Добрай раніцы, — адказаў я і здзівіўся: — А адкуль вы ведаеце, што мяне завуць Ванем?

— Ды Коля сказаў.

Ну і Мікалай! Здаецца, усё сьпіць, не падымаецца са сваёй лежкі, здаецца, ні з кім асабліва не размаўляе, а, бач ты яго, раструбіў на ўсё возера, як мяне завуць.

— Больш за тое, — дадаў Талян, — я ведаю, што... цябе летась падчыстую абакралі і што ты застаўся на беразе ў адных плаўках. І ведаю, што выручыў штанамі і сарочкаю Барысавіч.

— Зноў Мікалай?

— Ага, ён.

Талян плаваў доўга — гадзіны паўтары. Ён праплываў як ня ўсё возера ўдоўж — ад маста да самага павароту і надоўга там зьнікаў. Праз нейкі час ён выплываў з-за дрэваў і зноў плыў да маста.

Сваё плаваньне Талян звычайна заканчваў, як кажуць, сольным выступленьнем. Ён шумна апускаўся ў ваду, потым, памагаючы сабе рукамі, з гэтакім жа шумам выскокваў з яе. Каля яго стаяў слуп пырскаў, з яго не пасьпявала сыцякаць вада, а ён усё прысядаў і выскокваў, выскокваў і прысядаў.

Асабліва зграбна і прыгожа ў яго гэта атрымлівалася, калі на беразе стаяла тая маладжавая, добра складзеная жанчына з сівіною ў кароткай стрыжцы, да якой я прысуседзіўся ў першы дзень, і з захапленьнем глядзела на гэтае дзіва. Яна таксама пачала цяпер прыходзіць на возера ўраньні, і пакуль яшчэ не зусім разгоўтаны ўнук абьякава корпаўся ў мокрым пяску між берагам і вадою, яна замлавана, на ўсе вочы сачыла, як выступае Талян.

На другі дзень ён прапанаваў мне:

— Давай сходзім у яблыкi. Вунь на той бераг. А то мяне бухгалтар падвёў — паабяцаў, што сёння пойдзем, а самога няма. А я і доўгі кій з сабою прывёз. Каб зьбіваць сьпялейшыя яблыкi.

— Не, я не пайду. У мяне ў вёсцы ёсьць тры яблыні, і мне іх хапае. Ды і што цяпер рабіць з яблыкамі — такімі зялепухамі. Яны ж кіслыя — аж Масква відаць.

— А мая жонка варэньне варыць.

— А дачы сваёй няма?

— Не кажы ты, няма. Тры разы браў участак і тры разы аддаваў. Паехаў неяк на радзіму, на Украіну, і кажу маці: «Мама, я сабе дачу бяру». «А што гэта такое, сыноч, «бяру дачу»? — пытаецца яна. «Ну, гэта даюць мне кавалак зямлі і на ім будаваць трэба хату». «А навошта яна табе, тая дача? Прыезджай да нас, і мы табе ўсяго дадзім, чаго ты захочаш».

І праўда, надавалі ўсялякай садавіны-гародніны — браты, сёстры, пляменьніцы — што я ледзь у Беларусь прывалок.

А жонка ўсё канькае — хачу дачу. Тады я аднаго разу — а я ж быў нярвовы-нярвовы, дваццаць пяць гадоў у гарачым цэху на трактарным прапрацаваў — як грукну па сталю кулаком, аж усе міскі, талеркі, лыжкі далаўкі пазвальваліся, ды як закрычу: «Дакуль я гэту лухту буду слушаць! Я есьці сеў, а ты мне пра сваю дачу. Каб я ад цябе ні пра якія дачы ня чуў болей!»

— Ну што, болей і ня чуў?

— Ня чуў.

— А цяпер бы дача, мусіць, не зашкодзіла?

— Можа б, і не зашкодзіла...

Талян актыўна займаўся нарыхтоўкамі на зіму. Ён зьездзіў у вёску да знаёмага, з якім разам працавалі на заводзе, абабраў там у яго маці парэчкі і смароду — «вядро яму, вядро мне». Вельмі часта пасяля купаньня з возера ён ехаў на рынак, нешта там купляў па танным кошце і цягнуў дадому, а жонка паступова даводзіла ўсё гэта да ладу.

Потым, калі зьявіўся на возеры бухгалтар, ціхі і сарамлівы чалавек, яны з Талянам усё ж схадзілі, абышоўшы раку па мосьце, на той бераг, у сады, і прынеслі адтуль поўныя сумкі зялёных і кіслых яблыкаў.

Калісьці, як горад яшчэ шумеў далекавата ад гэтых мясьцінаў, тут, на тым беразе Сьвіслачы, былі ўрадавыя дачы, ад якіх засталіся толькі прыгожыя і плодныя сады, якім людзі так і не даюць ніколі высьпеліць яблыкі — штогод зьбіваюць іх яшчэ зялёнымі.

І гэты год надзеі ў яблынь таксама не было — неўзабаве яблыкі засталіся толькі на макушках. І то ненадоўга.

Аднойчы, калі мы сустрэліся на беразе — ён выходзіў з вады, а я заходзіў, — Талян, вітаючыся, падаў мокрую і халодную руку і загадкава ўсьміхнуўся:

— Павіншуй — у мяне сёньня дзень нараджэньня, — крыху памаўчаў, не адпускаючы маю руку і ціснучы яе так, быццам гэта не ў яго, а ў мяне дзень нараджэньня, і потым дадаў: — Але ж то мой другі дзень нараджэньня. Першы я спраўляю зімой.

— Нічога не разумею, — здзівіўся я, — нарадзіўся зімою, а дзень

нарадзеньня сьвяткуеш летам.

— А што тут разумець? У другі раз я нарадзіўся 24 ліпеня 1992 году, — Талян задумаўся, паглядзеў за ваду, удалячынь. — Памятаеш сьпірт «Раяль»? Яго тады вялікімі партыямі закідвалі да нас палякі. Нейкі тэхнічны сьпірт яны выдавалі нам за пітны. Адзін мой знаёмы — ніколі не пажадаю яму добра — параіў мне: «Вазьмі, вельмі харошая штука. Сам выпрабаваў — чуд!» Ну я, дурань, пайшоў і купіў аж дзьве бутэлькі гэтага «цуду». Прынёс дадому і адразу паўтары бутэлькі выпіў — піў я тады па-чорнаму. І разумееш, сам адчуваю, што паміраю: рукі, ногі адымаюцца, нічога гаварыць не магу — мову таксама адняло. Я тады неяк дапоўз да шуфлядкі, дзе ляжала іконка, — маці некалі дала мне яе і сказала: «Яна заўсёды будзе табе дапамагаць». Паставіў абразок на крэсла і, ці паверыш, двое сутак прастаяў перад ім на каленях — усё маліўся, маліўся і маліўся. Губляў прытомнасьць, а як ачуньваў — зноў маліўся. І, ведаеш, дапамагло. На трэція суткі крыху адпусьціла, і я папрасіў у жонкі вады — яна казала, што тады ледзь разабрала, чаго я хачу. Так што я нарадзіўся 24 ліпеня. І сёньня мне споўнілася роўна дзесяць гадоў...

— Трэба замачыць, — пажартаваў я.

— Ніякіх замочак, — нечакана заківаў перад маім носам пальцам, невядома адкуль зьявіўшыся, Валера — былы прапаршчык, якога з арміі выгналі за п'янку. — Чуеш, ніякіх замочак. Талян з таго часу гэтага паскудства і ў рот не бярэ.

На беразе зьявілася Галя — я ўжо ведаў, што так завуць паглядную жанчыну з сівіною ў кароткай стрыжцы. Яна, трымаючы за ручку ўнучка, прыязна ўсьміхаючыся, ішла да нас. Валера паглядзіў свае пшанічныя вусы, хмыкнуў у далонь:

— Бачыш, Галя шыбуе. Лезь хутчэй зноў у ваду і паказвай свой кардэбалет.

Але Талян толькі адмахнуўся ад яго.

Галя з яшчэ сонным унукам прыходзіла цяпер на возера штورانіцы.

— Яна ходзіць сюды толькі для таго, каб паглядзець, як Талян конікі выкідвае — з вады выскоквае, — пасьміхаўся Валера.

Неяк каля Галі разаслалі свае посьцілкі маладыя людзі — як высьветлілася потым, дачка з зяцем. На другі дзень Галю ўжо абклалі з усіх бакоў — мусіць, на возера папрыходзілі іншыя сваякі і знаёмыя. Яны ўбачылі, што з Галяю вітаюцца і размаўляюць усе мужчыны, якія бываюць на пляжы. І, мусіць, нехта з іх штосьці нагаварыў Галінаму мужу — шафёру-дальнябойшчыку...

Больш Галі на Камсамольскім возеры ніхто ня бачыў.

— Ну што, Талян, даскакаўся? — жартаваў Валера. — Кажуць, муж яе так зьбіў — на горкі яблык. А ён, бачыце вы яго, скача, выпендрываецца — то ў ваду, то з вады. Арціст знайшоўся.

Талян, было відаць, сумаваў па Галі і ўсё нібыта міжволі, нібыта хаваючыся ад усіх пазіраў на сьцежку, па якой яна заўсёды прыходзіла

на бераг. Але Галя на той сыцежцы так і не з’явілася. Валера, бачачы, што Талян чакае жанчыну, знарок гучна, каб чуў і ён, расказваў бухгалтару:

— Учора Галя была, мы з ёй на той бераг плавалі...

— Дзе была? Калі была? Што гаварыла? — падскокваў да іх Талян, начыста забыўшыся, што Галя ня ўмее плаваць і аблівалася вадою толькі ля берагу, толькі на плыткай вадзе — разам са сваім унукам.

Валера выдумляў яму розныя небыліцы, а ён ужо гатовы быў паверыць у тое, што ўчора сюды прыходзіла Галя і распытвала пра яго.

Аднак Галя, як кажуць, да канца сезону так і не з’явілася на возеры.

А Талян прыходзіў на бераг штодзённа і вельмі рана — калі ня прыйдзеш, ён ужо тут: ці то купаецца, ці то круціць над галавою цяжкую цэментную пліту, якую сам прынёс для трэніроўкі.

Паспрабаваў Талян зноў апускацца ў ваду і выскокваць з яе, але цяпер, без Галі, у яго гэта не атрымлівалася — трэба, абавязкова, мусіць, трэба было, каб за яго выступленьнем сачыла Галя і нязмушана захаплялася ім.

Часам Таляна нідзе не было відаць — адзеньне ляжыць, а яго няма: ні ў возеры, ні на беразе. На нейкі час ён знікаў — нібы раствараўся ў паветры.

Аднойчы я разгадаў таямніцу яго знікнення.

Тую раніцу я прыехаў на возера зусім рана і ўбачыў Таляна за незвычайным заняткам: ён якраз парадчыў у сваёй торбе парожнія бутэлькі.

— Вось абабег вакол возера, — крыху сумеўся Талян, але тут жа павесялеў і падміргнуў мне: — Пятнаццаць штук! На цыгарэты хопіць.

Я ведаў, што Талян ня толькі ня п’е, але і ня курыць, і таму душы маёй стала неяк тужліва і вельмі няўтульна.

У Таляна былі і канкурэнты — ён ня ведаў, што іншыя бутэлечнікі абыходзяць возера яшчэ з вечару, і яму на раніцу застаецца толькі тое, што не забралі яны.

Талян быў на беразе толькі да абеду. У другі раз на возера не прыязджаў — далёка ехаць з самага трактарнага заводу, дзе ён жыў.

Пасля абеду з маіх новых знаёмых на возера прыходзіў толькі Валера, але ён ужо адразу далучаўся да вялікай кампаніі Барысавіча, якая справа, бліжэй да раскідзістай вярбы, шчыльна ўсьцілала ўвесь бераг Сьвіслачы. Цень ад вярбы падвечар рухаўся вельмі хутка, і таму ўся кампанія, уцякаючы ад яго, сьпяшалася перанесці на сонца свае посьцілкі.

Разам з Валерам да грамады Барысавіча далучыўся і я. З лёгкага яго языка ўсе і тут пачалі мяне зваць Ванем.

Гурт гэты быў шматлюдны і шматгадовы — там усе ўсё пра ўсіх ведалі. І галоўным тут, як жартаваў Валера, дырэктарам пляжа, вядома ж, быў Барысавіч: Барысавіч казаў, Барысавіч бачыў, Барысавіч паплыў на той бераг...

Барысавіч, падсьлепаваты на адно вока і з бяльмом на другім стары, шмат купаўся, бегаў, займаўся фіззарадкай, адціскаўся ад зямлі, выгінаўся, даставаў нагамі траву за галавою, а таму быў стройны, хадзіў прама, і яго цела выглядала молада і эластычна.

Неяк калі я, прапусьціўшы дзень, прыйшоў назаўтра на вячэрняе купаньне, да мяне кінуліся сяброўкі Барысавіча — Соня і Оля.

— А дзе гэта вы ўчора былі, чаму не прыходзілі?

— А што, у вас тут нешта вельмі важнае здарылася?

— Ага, мы ўчора сьвяткавалі юбілей Барысавіча.

— А што, яму ўжо семдзсят гадоў?

— Якіх семдзсят? Яго сямідзсяцігоддзе мы спраўлялі дваццаць гадоў назад, — усміхнулася Соня.

— Помню як сёньня — рускагоркую пілі і закусвалі камсою, — дала Оля.

— І тады мы тут, на беразе, сьвяткавалі...

— Дык, вы кажаце, Барысавічу дзевяноста гадоў? Ніколі б ня даў! Ён жа, зірніце, як юнак целам, — здзівіўся я.

— А сьпіна ў яго якая гнуткая, — пахваліла Барысавіча Оля. — Куляецца цераз галаву як малы...

Соні чамусьці гэта не спадабалася.

— Сьпіна, малады... А што яму, твайму Барысавічу, адыходзіла? Ён жа дужа не пераробіўся. Як у вёсцы жыў — коней пасьвіў. І ў горадзе ўсё нейкім прыдуркам прыстройваўся. І ўсё жыццё толькі дзеля аднаго сябе жыў, толькі аднаго сябе глядзеў.

А сам Барысавіч хваліўся:

— Я трыццаць гадоў грузчыкам на «Цэмпласьце» прарабіў!

Але і праўда, Барысавіч паважаў сябе і шанаваў сваё здароўе. Кожны дзень раней пасля працы ён прязджаў на Камсамольскае возера і абавязкова купаўся. Потым далучыўся да групы загартоўваньня і зрабіўся сапраўдным маржом — ныраў зімою ў пролубкі.

— Нас нават на тэлевізар здымалі, — хваліўся Барысавіч і мне. — Мароз-мароз, а мы купаемся. У адных плаўках. А яны здымаюць. Вылезлі мы на бераг, а нам і кажуць: «Нада паўтарыць». У іх нешта не атрымалася. А як паўтараць, калі на нас плаўкі папрымяралі? Але ж паўтарылі...

І ўсё ж самаю адметнаю і запамінальнаю падзеяй на Камсамольскім возеры стала нечаканае здарэньне, у цэнтры якога быў Валера.

Надвечар з боку Нова-Віленскай вуліцы нечакана пачуліся бадзёрыя песні — нехта гарланіў іх на поўны голас, ды так, што ўся кампанія Барысавіча захвалывалася — хто толькі прыпадняў галаву, хто прыўзняўся на локаць, а хто і зусім падняўся з лежбішча.

Усе глязелі туды, адкуль чуліся песні, імкнуліся хутчэй зразумець, каму ж гэта так весела.

Неўзабаве з-за дрэваў паказаўся Валера. Ён ехаў на веласіпедзе!

Усіх гэта здзівіла.

— Уго, — нібы сам у сябе спытаўся валасаты целам і калматы галавою Эдуард, — а дзе ж гэта ён самакат узяў?

І толькі Барысавіч не здзіўляўся, быў спакойны.

— Купіў, — абьякава сказаў ён. — Валера раіўся са мной, купляць ці не купляць. І я яму сказаў: «Купі».

Як толькі Валера пад'ехаў да берагу, яго адразу ж абступілі і знаёмыя, і незнаёмыя.

Адны цмокалі языкамі, іншыя выстаўлялі ўгору палец і накрывалі яго даланёю — маўляў, «во»! Некаторым і ўвогуле не цярпелася дакрануцца да веласіпеда, і яны хапаліся то за руль, то за сядло, то за багажнік.

— Ну і тэхніка! На ёй можна ў космас ляцець, — пахваліў веласіпед тоўсьценькі, кароценькі як слуп Гена, стары, які ўсё сядзеў на траве, час ад часу, ня глядзячы, браў у рукі палатняную торбу, нешта, не вымаючы з яе, адкручваў, нагінаў разам з торбаю, рабіў некалькі глыткоў, зноў закручваў і клаў торбу на месца.

Міша, высокі, мажны, цельпукаваты пачынаючы пенсіянер з бялёсымі, зусім выгарэлымі на сонцы брывамі, ды да такой ступені, што яны здаваліся несапраўднымі, назнарок прыклеенымі на загарэлым твары, усумніўся:

— Усё добра, але ж веласіпед, мусіць, жаночы — рамы няма.

— Што ты разумееш у веласіпедах, — грэбліва падымаючы па ім свой цяжкі позірк, адмахнуўся Валера. — Гэта ж складны. А складныя ўсе бяз рамаў...

Яго падтрымаў Іван Іванавіч — сьціплы, сарамлівы выкладчык інстытуту, які пакуль што яшчэ працаваў.

— А я б усе веласіпеды без рамаў рабіў. Мне ў дзяцінстве, як вучыўся ездзіць, дужа замінала рама. Ногі пад яе ўсунеш, сам схілішся набок, выгнешся, круць-круць педалямі і паехаў. А самога з-пад той рамы і не відаць. Дзед Цыпрон бывала жартаваў: «Я думаў, што гэта веласіпед сам бяжыць, аж гляджу — Ваня пад ім едзе».

Эдуард — той адразу ўчапіўся за руль:

— Дай праехаць.

Валера грэбліва зьмераў яго з галавы і да ног:

— Веласіпед жа толькі што з магазіна. А ты ў мокрых плаўках будзеш коўзацца па сядле. Ідзі пераапаніся!

І што вы думаеце? Калматы Эдзік пабег за кусты! Вярнуўся ў сухіх плаўках, мокрая кінуў на сваё лежбішча і зноў учапіўся за руль. Валера, хоць і з вялікаю неахвотаю, усё ж выпусьціў руль з рук.

Эдуард, правёзшы крыху веласіпед у руках, паспрабаваў сесці на яго, але той, як наравісты конь, скінуў з сябе няўмелага ездака. Тады Эдзік вывез веласіпед на галевую дарожку і разагнаўшыся, піхаючыся нагою, зноў паспрабаваў асядлаць яго, аднак, калі і на гэты раз нічога не атрымалася, падняў наравістага каня, прынёс у руках на бераг, паставіў ля Валеры, а сам моўчкі, у сухіх плаўках хуценька пабег да вады — купацца.

Валера незадаволена зірнуў у яго бок і адварнуўся. Нібы сам сабе сказаў:

— Яму спачатку не такі веласіпед трэба купляць. А дзіцячы, трохколавы. Хай бы на ім вучыўся езьдзіць...

Услед за Эдуардам да вады, накульгваючы, пайшоў Мірон Маркавіч — яшчэ нядаўна вельмі тоўсты, амаль круглы, як вялікі надзьмуты шар на кароткіх ножках, дзядзька. Эдуард пацьвельваўся з гэтай яго няскладнасьці — калі часам на возеры зьяўляўся нейкі аляпаваты, амаль парадзійны двухпалубны прагулачны цеплаход, і Мірон кідаўся ў ваду, плыў яму наперарэз, Эдуард з берагу спалоханым голасам крычаў:

— Што ты робіш?! Не падплывай блізка — ты ж перакуліш лінкор!

Цяпер Мірон быў зусім іншы — схварэлы, схуднелы. Казалі, што ён нічога ня мог есьці — непраходнасьць. Маркавіч ляжаў у шмат якіх бальніцах, аднак ніхто чамусьці ня браўся рабіць яму аперацыю. І кожны раз, як толькі Мірон выходзіў з бальніцы, ён той жа дзень ірваўся на возера і адважна кідаўся ў ваду, шэпчучы сабе пад нос: «Ай, што будзе, то будзе — паплыву», а вылезшы на бераг, увесь тросься і доўга махаў рукамі, каб сагрэцца.

Мірон ва ўсеагульным захапленьні веласіпедам ня ўдзельнічаў — ні пра што ў Валеры не пытаўся і нават не глядзеў у той бок. Ляжаў ціхенька, заплюшчыўшы вочы, і маўчаў.

Замочвалі Валераву пакупку той жа вечар. Валера зьезьдзіў у магазін, купіў дзьве бутэлькі «рускагоркай», гуркоў і памідораў, ладны кавалак варанай каўбасы — ён працаваў недзе начным вартаўніком і мог сабе гэта дазволіць.

Мне не хацелася ўдзельнічаць у гэтай замочцы — яшчэ добра прыпакала сонца, — а таму я паплыў на той бераг. Калі ж вярнуўся, на гэтым беразе ўжо было вельмі шумна.

Мужчыны, на добрым падпітку, гучна гаварылі, а Барысавіч быў зусім п'яны: ён ледзь стаяў на нагах, абдымаўся з усімі, каго ўдавалася ашчаперыць, ні з таго, ні з сяго сьмяяўся, рагатаў і ўсё дамагаўся ці то дайсьці, ці то дапаўзыці да вады.

Нарэшце, яму гэта ўдалося, і ён паплыў. Разумееце, паплыў! Мне было відаць, што плыве п'яны, але той, хто ня бачыў яго толькі што, мог бы нічога і не заўважыць.

Барысавіч плыў на той бераг. Адзін. Я захваляваўся. Падышоў да кампаніі:

— Што гэта вы аднаго Барысавіча ў ваду пусьцілі? Такого п'янага? Ён жа да таго берагу не даплыве...

Аднак на мае словы ніхто не звярнуў аніякай увагі. Гена, праўда, зірнуў на мяне, але тут жа адварнуўся і пачаў шукаць сваю торбу і неўзабаве ўжо нагінаў яе над сабою — дабаўляў да Валеравага пачастунку.

У вадзе на той час быў Іванавіч, але як толькі Барысавіч уваліўся ў возера, ён выйшаў на бераг.

Іван Іванавіч купаўся заўсёды тры разы. Хоць па хвіліне, хоць па дзве, аднак абавязкова тры разы. Залез, прысеў, вылез — гэта адзін раз. Залез, прысеў, вылез — гэта ўжо два разы. І зноў — залез, прысеў, вылез...

Іван Іванавіч — вельмі сарамяжлівы, нават далікатны. Кажуць, што такім ён зрабіўся пасля таго, як пазалетась ратаваў тут, на возеры, падлетка.

Падлетак тануў. Іван Іванавіч ня вагаючыся кінуўся ў вадку — яму на дапамогу. Але падлетак так учапіўся за яго мёртваю хваткаю, што яны ўдваіх пачалі тануць. Выратавальнік, наглытаўшыся вады, ледзь вырваўся з абдымкаў тапельца. Ён выплыў, а падлетак застаўся на дне. На беразе маці хлопца ледзь не з кулакамі накінула на Іванавіча: «Чаму ты сам выплыў, а майго сына ўтапіў?!»

Таму цяпер у заплыў Барысавіча ён ня ўмешваўся...

Здаецца, ня чуў маіх слоў і сам Валера. Аднак ён праз нейкі час устаў, не сьпяшаючыся, зверху ўніз паглядзіў даланёю вусы, увайшоў у вадку і паплыў даганяць Барысавіча.

Але і купаньне не дапамагло Барысавічу. І вылезшы з вады, ён куляўся па траве, спрабаваў устаць і зноў валіўся з ног.

— Во наглытаўся на дармаўшчыну, — злавалася на яго Соня. А Оля, калі я папрасіў яе ня кідаць Барысавіча і памагчы яму даехаць дадому — яны ж у Серабранцы жывуць недзе побач — толькі паціснула плячыма — маўляў, ня ведаю, як яго везці, такога п'янага.

— Усе падумаюць, што гэта мой муж, і мне будзе сорамна...

Цяпер на возеры ўсе толькі і гаварылі пра Валераў веласіпед.

Ён мог зьявіцца на беразе ў любы час. Дэманстратыўна, сумысле не сьпяшаючыся, з песьнямі аб'язджаў пляж. Мне ён з гонарам расказваў:

— Разумееш, еду, прыродай люблюся, дрэвы разглядаю...

Неяк вечарам, а потым і ўсю ноч у Менску бушавала бура. Наламала, павыдзірала з карэньнем шмат дрэў, а тыя ў сваю чаргу, упаўшы, падушылі, паплюшчылі машыны, што стаялі непадалёку ад іх.

— Кажуць, аж пятнаццаць легкавікоў раздушыла, — паведаміў назаўтра Іванавіч.

— Ну, а Валераў веласіпед хоць цэлы? — зьвёўшы на пераносьсі свае бялёсыя бровы, усміхнуўся цельпукаваты Міша.

— А чаму ты пытаешся? — насыцярожыўся сам Барысавіч.

— Ды во, — ужо сур'эзна працягваў Міша, — Ваня казаў, што і Валераў веласіпед бура раздушыла. Паставіў неабачліва каля дрэва...

Жарт быў удалы, і я ня стаў пярэчыць, аднеквацца ад яго.

Цяпер ужо ўсе павярнулі галовы ў мой бок.

— А сам Валера хоць жывы? — асьцярожна спыталася ў мяне Оля.

— Жывы, жывы, — супакоіў я яе. — І хутка будзе на беразе.

— Прыйдзе пешкі? — задумалася Оля.

Аднак Валера, быццам нічога і не было, прыехаў на веласіпедзе!

Бераг яго сустракаў як героя — так калісьці сустракалі папанінцаў ці чэлюскінцаў. Радаснымі воплескамі і крыкамі «ура!».

Спачатку Валера нічога не разумеў, а калі яму пра ўсё расказалі, рагатаў разам з усімі і галасьней за ўсіх крычаў «ура!»

Валера, здаецца, быў самым вялікім арыгіналам на ўвесь пляж.

Аднае раніцы, калі я заплыў далёка і плаваў доўга, ня ведаючы, што Талян спяшаецца на Камароўку, ён, адыходзячы, папрасіў Валеру прыгледзецца за маёю бамжынаю торбаю. Валеру таксама трэба было некуды адлучыцца, аднак ён згадзіўся панаглядаць за маім адзеньнем.

І пакуль я ня выйшаў з вады, пакуль не падышоў блізка, Валера, ужо апрануты, трымаючы напаятове веласіпед, стаяў над маім рызьзём...

— Пост здаў — пост прыняў, — сказаў ён мне, узяў пад казырок і нечакана, даруйце, так моцна грывнуў, што, здаецца, задрыжэла зямля.

Абыякава, раўнадушна, быццам нічога і ня здарылася, папіхнуўся нагою і паехаў. Але ўсё ж неўзабаве вярнуўся, спыніў ля мяне веласіпед, абапёрся нагою аб зямлю, усміхнуўся:

— А памятаеш, як немцы? Бывала, сядзяць, ядуць за сталом, а тады каторы як урэжа і сам сябе задаволена хваліць: «Ой, гут! Ой, гут!»

І праўда, я і сам памятаю, як немцы бесцэрымонна выпускалі з сябе газы — дзе стаіць, там і выпускае. Асабліва нас здзіўляла, што яны нібы спаборнічалі, хто зробіць гэта мацней і галасьней, пукалі за сталом, за ядою. І задаволена рагаталі.

Валера тым часам ужо збіраўся ад'язджаць зноў. Прапар паківаў пальцам у мяне пад носам і сказаў:

— Так што запомні: ветры нельга ў сабе трымаць. Іх трэба выпускаць з сябе.

Некалькі разоў папіхнуўся нагою і паехаў на гравійку. Паехаў з песьняю:

— Каб здаровенькім гуляць,

Трэба ветры выпускаць!

Сальвадор Далі? «Мастацтва пука»? Адкуль ведае Валера і самага Далі і яго сьлінны гумарыстычны трактат?!

Я хуценька апусціўся на калені і палез рукою ў сваю бамжыную торбу.

Справа ў тым, што я ўчора ўвечары чытаў «Дзеньнік аднаго генія» Сальвадора Далі і раніцою, ідучы на возера, сунуў яго ў мяшок.

Дастаў кнігу і пасьпешліва, нецярпліва пачаў гартаць яе, шукаючы жартаўліва-навуковы трактат. Знайшоў і зноў здзівіўся: ага, у Валеры пяецца гэтак жа, як і ў Далі:

“Чтоб здоровеньким гулять,

Надо ветры выпускать!”

І я зачытаўся гэтым творам іспанскага мастака.

«Пук, — сур'ёзна тлумачыць Далі, — карысны для грамадства, таму што можа разьвесяліць любую кампанію».

І далей:

«Сьмех, а часта і выбухі рогату, адразу ж выкліканыя гукам пука, з дастатковай перакананасцю даказваюць як яго прывабнасць, так і чароўнасць».

Далі налічыў аж 62 розныя гукі пука: гукі чыстыя і гукі з прыдыханьнем, пукі вакальныя, напаўвакальныя і нямыя, пукі жаночыя, масонскія і дыфтонгавыя, пукі са сьвістам, пукі — гарматныя выбухі, пукі — грымоты грома, удары перуна, пукі — гул Ніягарскага вадаспаду і ветры, запёртыя Эолам у пячорах Эольскіх гор...

«Пук, — гаворыць ён, — можна яшчэ вызначыць як сьціснутае паветра, якое, шукаючы выйсьця, праходзіць праз унутраныя часткі цела і нарэшце з пасьпешлівасьцю вылятае нагонкі, як толькі перад ім адкрываецца адтуліна, назву якой забараняюць вымаўляць правілы далікатнага тону».

Пук — гэта музыка: дзівосныя флейты, пяшчотныя флажалеты, урачыстыя паляўнічыя рогі.

Пук — гэта мастацтва.

Пук — гэта вялікая кампазіцыя вятроў, якія выпускаюцца часам з шумам, а часам глуха і без усялякага суправаджэньня.

А чым жа, урэшце, вымяраць гэтыя пукі — локцямі, фунтамі, пінтамі ці буасо?

Ну і баламут жа ён, гэты Сальвадор Далі! То ж трэба так умець пацяшацца!

Дарэчы, у гэтай жа кнізе Маэстра недзе гаворыць пра сябе:

«Яшчэ з малалецтва ў мяне зьявілася паталагічная ўпэўненасць, што я магу ўсё сабе дазволіць толькі па той адзінай прычыне, што мяне завуць Сальвадор Далі».

І ён дазваляе сабе пук называць звычайным уздыхам, які, не адважваючыся сарвацца з вуснаў, знаходзіць сабе іншы шлях.

«Малы ці паўнавакальны пук адрозьніваецца тым, што выходзіць з меншым шумам чым...»

— Што гэта ты чытаеш?

Я хуценька загарнуў «Дзёньнік аднаго генія», сунуў яго ў бамжыную торбу і пачырванеў — як усё роўна мяне злавлілі за нейкім вельмі непрыстойным заняткам. І толькі пасля гэтага падняў вочы.

Перада мною стаяў сапраўдны бомж па мянушцы Філософ і, нязручна павярнуўшы галаву, заглядаў праз маё плячо туды, дзе яшчэ нядаўна ляжала кніга.

— Дык што ты чытаеш? — перапытаў ён.

— А лухту розную, — адказаў я.

— Ну, чытай, чытай, не саромейся.

Філософ ня стаў у мяне ні пра што дапытвацца і спакойна, паважна накіраваўся да берагу — туды, дзе стаяла лаўка.

Філософ, крыху адышоўшыся, павярнуў галаву да мяне і сказаў:

— Але ж, як гаварыў Мао, чытай ці не чытай, а імператарам ня ста-

неш.

Гэты бомж прыходзіў на возера вельмі рана. Рупліва распранаўся і старанна мыў у вадзе ўсё знятае з сябе. Сам не купаўся. Акуратна рассьцілаў памытае на траву, а сам сядаў на лаўку і заціхаў — доўга, пакуль не высыхала бялізна, глядзеў на вадку і не варушыўся. Нібыта спаў. Альбо пра нешта думаў.

І гэтым разам ён усё зрабіў, як заўсёды. Перамыў сваё і разаслаў за лаўкаю. І сеў сьпіною да яго — быццам гэта і не ягонае адзеньне.

А я, паколькі сонца прыпакала ўжо моцна, пачаў зьбірацца дадому...

Лета тым часам заканчвалася.

Сказаць, што яно прайшло спакойна і нічога ні ў кога нават не спрабавалі скрасьці, не магу.

Бо нават цельпукаваты Міша, міргаючы выцьвілымі брывамі, разказваў мне:

— Я стаю непадалёку і бачу, як пацанёнак засоўвае свае ногі ў мае чаравікі. А тады ўбачыў, што я назіраю за ім, — эх, чаравікі скінуў і кулём з берага, боўць у вадку і паплыў.

А калі я прагульваўся па беразе, аднойчы наперарэз мне кінуўся незнаёмы чалавек з чаравікамі ў руках і загаварыў:

— Даруйце, але хочацца хоць з некім падзяліцца гэтым жахам. Ведаеце, я прыйшоў з начной зьмены і думаю, дай схаджу на возера пакупаюся. Лёг і заснуў. І раптам чую, што нешта каля мяне зьвініць. Прахопліваюся і бачу, што нехта з-пад мяне мае чаравікі цягне і ў сваю торбу з бутэлькамі кладзе...

Але ж мяне гэты год, як кажуць, лёс мілаваў — нічога ў мяне ня ўкралі, і мая падраная бамжыная торба засталася на наступны год.

Нават калі аднойчы, пераапранаючыся, павесіў на сьценку кабіны свае самыя любімыя плаўкі з рыбкамі — калісьці ў Яльце дзяўчаты пыталіся ў майго сына: «А дзе гэта той, з рыбкамі?» — павесіў і ўспомніў пра іх толькі дома. Ужо цягнула, і ехаць назад вельмі не хацелася — ня верыў, што іх да гэтага часу ніхто не падабраў. Аднак, калі перасіліў сябе і прыехаў, — здзівіўся: мае плаўкі як віселі, так і вісяць на сьценцы кабіны.

Вось табе і «Данілавіч, у якім сьвеце ты жывеш?»!

Нарэшце прысьпеў мой адпачынак, і я паехаў у свае Зубрэвічы — набліжаўся час разьбіраць парнікі, здымаць яблыкі, капаць бульбу.

У Зубрэвічах было таксама сьпякотна і душна, але купацца не было дзе — штучнае возера амаль высахла і зацьвіло.

А потым пачаліся пажары — раптам загарэліся як ня ўсе навакольныя тарфянікі, балоты, лясы — нібыта іх нехта знарок пападпальваў. Дым загусьцеў над вёскаю, над палямі, схаваў лес — з-за дыму не відно было ніводнага дрэва.

У асобныя раніцы не было чым дыхаць, і чакаць, што вецер пазьней разгоніць дым і туман, не было сэнсу — гарэла з усіх бакоў і таму адкуль бы ні дзьмуў вецер, ён усё роўна быў з дымам.

І тады я згадваў Камсамольскае возера і амаль чыстае паветра ці не ў самым цэнтры Менску. Я ведаў, як там пачынаецца дзень і чым ён заканчваецца.

Спачатку да берагу падплывае вялікая чарада качак з качанятамі. Усе яны, выцягнуўшы шыі, нібы засумаваўшы за ноч па людзях, глядзяць з надзеяй на бераг — зразумела, людзі іх кормяць, і яны чакаюць людзей.

Затым зьяўляецца на беразе Талян. Ён збірае бутэлькі і, упакаваўшы іх у сумку, ідзе купацца.

Потым чуецца Валерава песня, а неўзабаве паказваецца і ён сам — едзе на веласіпедзе і любуецца краявідамі.

А на тым беразе між яблыняў і грушаў былых саўмінаўскіх дачаў пачынаюць ужо мільгаць коні з вершнікамі, і ты ўжо міжволі сочыш за імі і чакаеш, з-за якога дрэва яны пакажуцца зноў...

Гадзінаў каля адзінаццаці па беразе, папусьціўшы перад сабою вялікага калматага сабаку невыразнай пароды, горда і абьякава, ні на кога ня гледзячы, ідзе жанчына ў капялюшы — яна, выгульваючы чацьверанагага сябра, штورانіцы абыходзіць вакол возера.

А ў адзінаццаць сваёй валюхатаю хадой кіруецца на бераг Мікалай. Сьцэлецца, і калі сонца пачынае смаліць ва ўсю, кладзецца на «храп» — сьпіноў да промняў.

Што робіцца на возеры далей, я ня ведаю: да гэтай пары я ніколі тут не заставаўся. Як збіраецца гурт Барысавіча, я таксама ня бачыў. Прыходжу — ужо ўсе на месцы: ляжаць, сьмяюцца, жартуюць, купаюцца.

Барысавіч казырыцца як той певень на сваім двары — робіць стойкі, ходзіць на руках.

Цельпукаваты Міша, які толькі што пайшоў на пенсію, не саромеючыся, усім расказвае, што баіцца восені — пойдучь дажджы, холад, будзе гразь, дзе падзець тады сябе?!

Бліжэй да вечару па возеры праплывае той дзіўнаваты двухпалубны цеплаход з двума-трыма пажырамі на ўсіх палубах, наперахоп якому ўжо не кідаецца Мірон Маркавіч.

А пазьней, калі вярба, як ні ўцякай ад ценю, захінае ад сонца ўвесь пляж, праз бераг угалоп капяццяць два прыгожыя, выгулянныя кані з вершнікамі: адна дзяўчына, бачна, вопытная, сядзіць у сядле ўпэўнена, а другая яшчэ не прывыкла да яго, увесь час адрываецца і гэпае назад неўпапад бегу каня.

Не даязджаючы да мосту, яны разварочваюць коней і зноў угалоп скачуць туды, адкуль прыехалі.

Усе захапляюцца коньмі, іхнім бегам, і толькі адзін Барысавіч чамусьці моршчыцца:

— Не, гэтакіх коней у кавалерыю не ўзялі б...

Пра вершніц Барысавіч нічога не гаворыць і не тлумачыць, чаму б забракавалі кавалерысты іхніх скакуноў. Ну што ж — Барысавіч былы конюх, і таму даводзіцца верыць яму на слова.

І ўрэшце, калі на пляжы ўжо нікога не застаецца, Барысавіч са сваімі сяброўкамі Оляй і Соняй збіраюцца на прагулку. Яны падымаюцца з лежыва, апранаюцца, з адных торбаў дастаюць другія і абыходзяць з імі вакол возера.

Кажуць, што яны падбіраюць амаль усе бутэлькі на возеры, амаль нічога не пакідаючы Таляну, які раніцою будзе хадзіць па іхніх слядах...

Абтросшы з сябе лета, якое асыпалася за маёю сьпіною жоўтым лісьцем і сонечнымі промнямі, вярнуўшыся з Зубрэвіч і перанёшы ў Менску інфаркт з рэанімацыяй, бальнічнымі палатамі і санаторным да-лечваньнем, мне чамусьці вельмі захацелася пад'ехаць на Камсамольскае возера.

І я паехаў туды.

На возеры было холадна і мокра. Зьверху, здаецца, падаў сьнег, але ён не далятаў да зямлі — ператвараўся ў дождж.

Дрэвы стаялі сьцяўшыся, апусьціўшы мокрыя, чорныя, голыя галіны, на якіх вісела шмат сьветлых пацерак — кроплі з іх ня падалі, і было незразумела, ці гэта загусьцелая на холадзе вада, ці ўжо сапраўдныя ільдзінкі...

Яго я заўважыў яшчэ здалёку. Ён сядзеў пад самым бліжнім да берага грыбком і, уцяўшы галаву ў каўнер старэнькай і халоднай куртачкі, не варушачыся глядзеў на ваду.

— Дзень добры, Барысавіч, — павітаўся я. — Што вы тут робіце?

— Лета чакаю, Ваня, — усміхнуўся ён.

Той дзень мы з Барысавічам вельмі хораша пра ўсё пагаварылі — ніхто нас не перапыняў, ніхто не замінаў нам.

Але адно маё даўняе пытаньне, якое я ўсё лета насіў у сабе, так і засталася без адказу.

Увесь час мне карцела спытацца ў Барысавіча, хто ж, урэшце, пераапрунуўся ў маё адзеньне летась — яно ж ляжала якраз перад самым ягоным носам, перад самымі вачыма, і той злодзей, што прыплыў з другога берагу, адзяваў мае штаны перад ім...

І я спытаўся ў яго пра гэта:

— Вы ж бачылі, хто апранаўся ва ўсё маё. Чаму не гаворыце? Можа, хто прыстрашыў, прыпужнуў вас?

Але і цяпер Барысавіч на гэтае пытаньне так і не адказаў нічога.

Адно толькі задумліва прамовіў:

— Хутка новае лета, Данілавіч...

Зубрэвічы, Гарадзішча, Менск.

Май — лістапад 2002 году.

